

SCIENCEZONE

ONLINE SCIENTIFIC
CONFERENCES

Conference

On Legal Science

No.1 (2)

2024

<i>Abdihakimov Farhod Zafar o'g'li</i> ELEKTRON TIJORATDA SOTUVCHI MANFAATLARINI HUQUQIY HIMOYA QILISH	4-10
<i>Olimjonova Hulkar To'lqin qizi</i> SUG'URTA KOMPANIYALARI FOND BOZORIDA INSTITUTSIONAL INVESTOR SIFATIDA	11-15
<i>Razzaqova E'zoza Yusup qizi</i> ISLOM MOLIYASIDA MUSHOKARA SHERIKCHILIK BITIMINING TUTGAN O'RNI	16-22
<i>Xudayqulova Nodira Qo'ldoshjonovna</i> HISSADORLIKKA ASOSLANGAN KRAUDFANDING FAOLIYATIDA INVESTOR HUQUQLARI HIMOYASI VA QIMMATLI QOG'OZLAR AYLANISHIDA VUJUDGA KELADIGAN MUAMMOLAR	23-28
<i>Salimov Islombek Bobir o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORAT: SOHAGA OID MUAMMOLAR VA ULARGA YECHIMLAR	29-34
<i>Odilov Nozimjon Jumanazar o'g'li</i> UCHINCHI TOMON PROVAYDERLARINING MIJOZ MOLIYAVIY MA'LUMOTLARIGA KIRISHINING HUQUQIY ASOSLARI	35-39
<i>Xudoyorov Fayzullo Sayfulla o'g'li</i> MUSHARAKA VA MUDARABAH INTEGRATSIYASI: O'ZBEKISTONNING UMUMIY SHERIKLIK KELISHUVI DOIRASIDA ISLOMIY MOLIYA VOSITALARI	40-46
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> TRANSMILLIY KORPORATSIYALAR TOMONIDAN SOLIQ MILLIY BAZASI YEMIRLISHINING OLDINI OLISH USULLARI	47-50
<i>Shaimardanova Dilafruz</i> ETHICAL ASPECTS OF DIGITAL ESTATE MANAGEMENT: CONFIDENTIALITY, RESPECT FOR WILL, AND NORMS OF INHERITANCE LAW	51-58
<i>Xonzodabegim Raxmatova Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ UCHUN YURISDIKSIYANI VA XALQARO HAMKORLIKNI TARTIBGA SOLINISHI	59-73
<i>Sabohat Abdullayeva</i> BLOKCHEYN ASOSIDAGI RAQAMLI SUD EKSPERTIZASI VOSITALARI	74-84

Asal Juraeva

CHOICE OF SUBSTANTIVE AND PROCEDURAL LAW IN INTERNATIONAL
COMMERCIAL ARBITRATION85-91

Xudoyberdiyev Nuriddin Olloberdi o'g'li

KIBERHUQUQDA YURIDIKSIYA MASALALARI – ONLAYN MUHITDA QAYSI
DAVLAT QONUNCHILIGI QO'LLANILADI? 92-103

Rabbimov Shohruh

RAQAMLI ASRDA FUQAROLIK ERKINLIKLARI VA ULARNI
MUVOZANATLASH 104-112

Abbosjon Olimov

KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISH BILAN BOG'LIQ XALQARO ISO
STANDARTLAR VA ULARNI OZBEKISTON QONUNCHILIGIGA
INTEGRATSIYALASH 112-125

Mirzakarimova Dilafruz

KIBERXAVFSIZLIK VA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASH
MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI 126-134

Normurodova Behro'za Xolmo'minovna

RAQAMLI OCHIQ MANBALAR ORQALI DALILLAR TO'PLASH VA TERGOV
QILISHDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH..... 135-143

Gulomov Shokhrukh Islomjon ugli

REGULATORY FRAMEWORKS FOR METAVERSE PLATFORMS: CHALLENGES
AND OPPORTUNITIES..... 144-151

O'razbayev Laziz Shuhrat o'g'li

MAMLAKATIMIZDA RAQAMLI INFRATUZILMALARNI RIVOJLANTIRISH UCHUN
OLIB BORILAYOTGAN CHORA-TADBIRLARNING AHAMIYATI 152-158

Olimjonova Hulkar To'lqin qizi

MOLIYAVIY VOSITACHILAR ORASIDA SUG'URTA KOMPANIYALARINING
TUTGAN O'RNI 159-162

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORAT: SOHAGA OID MUAMMOLAR VA ULARGA YECHIMLAR

Salimov Islombek Bobir o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

islombek.salimov2000@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda O'zbekistonda elektron tijoratning umumiy holati ko'rib chiqiladi. Uning iqtisodiyotdagi roliga baho beriladi. Shuningdek, uning mamlakatda rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha yechimlar va takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Elektron tijorat, onlayn savdo, raklama, internet-reklama

Bugungi internet asrida elektron tijorat an'anaviy savdoni quvib o'tib, jahon iqtisodiyotining asosiy segmentiga aylanib ulgurdi. Fikrimizning tasdig'i o'laroq aytadigan bo'lsak, 2022-yilning o'zida elektron tijorat butun jahon savdosining 19 foizini tashkil etdi. Mutaxassislar fikriga ko'ra esa 2027-yilga borib bu dunyodagi barcha savdolarning kamida 25 foizini tashkil etishi kutilmoqda[1]. Albatta, bu narsa elektron tijorat an'anaviy savdodan farqli o'laroq, iste'molchilarga tovar va xizmatlar haqidagi real vaqt rejimidagi ma'lumotlarni taqdim eta olishi bilan bog'liqdir. Shu sababli ham hozirgi paytda nafaqat rivojlangan mamlakatlarda, balki rivojlanayotgan davlatlarda ham elektron tijoratni tartibga solish va u bilan bog'liq qonunchilik bazasini takomillashtirish dolzarb masala bo'lib turmoqda.

O'zbekistonda ham elektron tijorat iqtisodiyotning muhim sohalaridan biri sanaladi. Raqamlarga murojaat qiladigan bo'lsak, 2022-yilda elektron tijorat hajmi o'tgan yilgiga nisbatan 2 barobarga o'sib, barcha chakana savdolar hajmining 4 foizini tashkil etdi[2]. 2027-yilga borib esa uning 6-7 baravarga kengayishi va 1,8-2,2 mlrd dollarga yetishi mumkinligi prognoz qilinmoqda[3]. Mazkur raqamlar ham uning mamlakatimiz iqtisodiyotidagi rolidani dalolat beradi. Shuni hisobga olgan hukumat tomonidan milliy qonunchiligimizda elektron tijoratni, u bilan bog'liq yangi ijtimoiy munosabatlarni huquqiy jihatdan

tartibga solish, zamon talablariga javob bermaydigan normativ-huquqiy hujjatlarni takomillashtirib borish bilan bog'liq chora-tadbirlar izchil amalga oshirib borilmoqda. Xususan, 2022-yilda yangi tahrirdagi "Elektron tijorat to'g'risida"gi qonun qabul qilinib, uning amal qilish sohasi kengaytirildi. 2019-yilda esa "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi qonun qabul qilinib, bu elektron tijoratda onlayn to'lovlarni amalga oshirish mexanizmini yanada soddalashtirib, iste'molchilar mablag'larining xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda.

Ammo yuqoridagi o'zgarishlarga qaramasdan sohada haligacha bir qator muammolar mavjud bo'lib, bu elektron tijorat rivojlanishida muhim to'siq bo'lib qolmoqda:

Birinchidan, internetga ulanishning cheklanganligi. Ya'ni O'zbekistondagi ba'zi chekka hududlar aholisi orasida internet umuman mavjud emas yoki sifati juda yomon. Sifatsiz aloqaning mavjudligi esa foydalanuvchilar sonini cheklab, elektron tijorat kengayishiga to'siq bo'lmoqda.

Ikkinchidan, aholining elektron tijorat bo'yicha huquqiy ongi past. Aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, mamlakatdagi ko'plab aholi, ayniqsa qishloq joylarida istiqomat qiluvchi aholi onlayn savdo, elektron tijorat borasida juda kam darajadagi ma'lumotga ega. Bu ham, albatta, soha rivojlanishiga to'siqdir.

Uchinchidan, sohaga doir qonunchilik bazasidagi bo'shliqlar. Elektron tijoratni tartibga solishga qaratilgan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan bo'lsa-da, bir qator ijtimoiy munosabatlar, xususan, iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish, onlayn savdoda blokcheyn texnologiyalarini joriy etish, kripto-valyutalar oldi-sotdisi kabi masalalar haligacha to'liq tartibga solinmagan.

To'rtinchidan, elektron tijoratda tovar va xizmatlarning cheklanganligi. Elektron tijorat qanchalik qulay bo'lmasin, unda an'anaviy bozorga o'xshagan deyarli barcha turdagi tovarlarni topish imkonsiz. Ya'ni uning ko'lami hali an'anaviy bozor darajasiga yetgani yo'q. Bu esa iste'molchilarning tanlov imkoniyatini cheklaydi.

Beshinchidan, kiber tahdidlar bilan bog'liq muammolar. Elektron tijorat o'sib borgani sari undagi kiberxavfsizlikka tahdid ham oshib boradi. Bu tahdidlar

ko'pincha fishing, ma'lumotlarning sizdirib yuborilishi, firibgarlik orqali pul mablag'larine o'zlashtirishda namoyon bo'ladi. Mazkur holatlar shubhasiz iste'molchilarda elektron tijoratga bo'lgan ishonchni kamaytiradi.

Biz quyida keltirmoqchi bo'lgan takliflar esa yuqoridagi muammolarni yechishda, shuningdek elektron tijorat rivojlanishida ham yordam beradi deb o'ylaymiz:

1-taklif. Aholining, ayniqsa qishloq joylarida yashovchi aholining internetga kirishini ta'minlash zarur. Bundan tashqari mazkur texnologiyalarga keng ko'lamda sarmoya kiritish maqsadga muvofiq. Albatta, bunda internetning yuqori tezlikda bo'lishiga e'tibor berilmog'i lozim.

2-taklif. Iste'molchilarning elektron tijorat bo'yicha huquqiy savodxonligini oshirish uchun muayyan ta'limiy dasturlarni yo'lga qo'yish kerak. Bu narsa ularga elektron tijorat, undan foydalanish, onlayn to'lovlarni amalga oshirish bo'yicha ko'niklamarni shakllanishda yordam beradi.

3-taklif. Sohani tartibga solishga qaratilgan aniq va maxsus normalarni ishlab chiqish, shuningdek elektron tijoratni nazorat qiluvchi maxsus vakolatli davlat organini ta'sis etish maqsadga muvofiqdir. Bu elektron tijoratda huquq normalarning samarali tarzda ishlashiga o'z hissasini qo'shadi.

4-taklif. Elektron tijoratda iste'molchilar ma'lumotlarini himoya qilish va onlayn o'tkazmalar xavfsizligini ta'minlashni kuchaytirish, bu borada qat'iy belgilangan qoidalarni joriy etish kerak. Firibgarliklarni oldini olish, bu bo'yicha yetkazilgan zararni qoplash bo'yicha mexanizm ishlab chiqish kerak. Shundagina iste'molchilarda elektron tijoratga bo'lgan ishonch ortadi.

Yuqorida bildirilgan fikrlardan umumiy qilib xulosa qiladigan bo'lsak, elektron tijorat hozirgi kunda dunyo iqtisodiyotining ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Bugungi kunda savdo sohasiga oid milliardlab dollarlik shartnomalar aynan raqamli dunyoda sodir bo'lmoqda. O'zbekistonda ham elektron tijorat shiddat bilan rivojlanmoqda. Bu esa sohaning taraqqiy etishi bilan birga unda yangi ijtimoiy munosabatlarni paydo qilib, ularni huquqiy jihatdan tartibga solish masalasini dolzarb masalaga aylantirib qo'ymoqda. Elektron tijoratni tartibga solishda muayyan qonunchilik bazasi mavjud bo'lishiga qaramay sohada biz yuqorida ko'rib o'tganimizdek bir qator muammolar haligacha mavjud. Ushbu

tezisda bildirilgan taklif va yechimlar esa muammolarni hal qilishda yordam beradi degan umiddamiz.

REFERENCES:

1. <https://www.statista.com/statistics/534123/e-commerce-share-of-retail-salesworldwide/#:~:text=In%202022%2C%20e%2Dcommerce%20accounted,of%20total%20global%20retail%20sales.>
2. [O'zbekistonda elektron tijorat qanday rivojlanmoqda? — Daryo Yangiliklari](#)
3. [O'zbekistonda elektron tijorat bozori 2027-yilga borib 6-7 baravar kengayishi kutilmoqda — KPMG - O'zbekiston yangiliklari - Gazeta.uz](#)
4. Topildiev, B., & Khursanov, R. (2021). Legal fact based on occurrence civil rights and obligations. *Ilkogretim Online*, 20(3).
5. Topildiev, B., Khursanov, R., & Usmonova, M. (2020). Trust management agreement Property and prospects for its development in the Republic of Uzbekistan. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(3), 3199-3205.
6. Топилдиев, Б. Р. (2017). Основные условия договора доверительного управления имуществом. *Юрист*, (9), 15-19.
7. Топилдиев, Б. Р. (2019). ОСОБЕННОСТИ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПЕРЕДАЧИ ПРЕДПРИЯТИЯ В ДОВЕРИТЕЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ. ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ, 29-33.
8. Topildiyev, B. R. (2022). MOL-MULKNI ISHONCHLI BOSHQARISH TUSHUNCHASI VA UNING SHAKLLANISHI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(4), 998-1008.
9. Топилдиев, Б. Р. (2017). Основные условия договора доверительного управления имуществом. *Юрист*, (9), 15-19.
10. Topildiev, B. (2021). Issues Of Protection And Enforcement Of The Rights And Interests Of The Beneficiary. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, 3(06), 13-19.
11. Topildiev, B., & Nechaeva, E. V. (2022). APPLICATION OF SECURITIES AS AN OBJECT OF A TRUST MANAGEMENT AGREEMENT. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(1), 1197-1208.
12. Топилдиев, Б. (2011). Мол-мулкни ишончли бошқариш шартларини бузганлик учун фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлик муаммолари. *Обзор законодательства Узбекистана*, (4), 4-7.

13. Топилдиев, Б. Р. (2021). ДОГОВОР ДОВЕРИТЕЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ ИМУЩЕСТВОМ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. In Синтез науки и образования в решении глобальных проблем современности: Сборник статей по итогам Международной научно-практической конференции (Саратов, 24 августа 2021 г.).- Стерлитамак: АМИ, 2021.-178 с. (р. 148).
14. Топилдиев, Б. (2020). ДОГОВОР ДОВЕРИТЕЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ НЕДВИЖИМОСТЬЮ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ. Review of law sciences, 5(Спецвыпуск), 55-61.
15. Топилдиев, Б., & Рахимжонов, А. (2019). Совершенствование правового регулирования доверительного управления объектами наследия. Обзор законодательства Узбекистана, (2), 18-21.